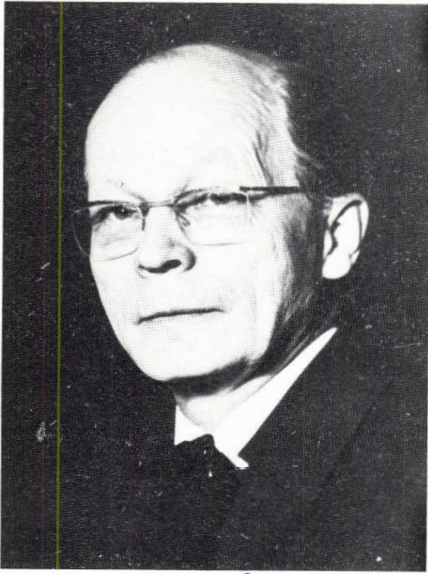

Erkki Ala-Könni 75-vuotias

Erkki Ala-Könni

Professori Erkki Ala-Könni täytti Tampereella 75 vuotta 2. tammikuuta. Ala-Könni on eteläpohjalaisia, Ilmajoelta syntynyt. Hänen elämäntyönsä on keskittynyt ensisijaisesti suomalaiseen kansanmusiikkiin, sen tallentamiseen ja tutkimiseen ja sen tunnetuksi tekemiseen, mutta hänen harrastusalaansa kuuluu kansanperinne laajemmaltikin.

Ala-Könnin kansansävelmätallenteiden määrä nousee n. 20 000:een. Siinä on edusteilla Suomen kansanmusiikin koko ala heränneiden hengellisistä sävelmistä ja karjalaisesta runonlaulusta primitiivisiin huhuiluihin ja karjankutsuihin sekä lapjalaisten joikuihin. Äänittämiään ja nuotitsemiaan sävelmiä (laulusanoineen) Ala-Könni on julkaissut kahdeksan kokoelmaa. Ensimmäinen oli »Kansanlauluja Kivennavalta» (1970); sitä seurasivat hänen kotimaakuntansa Etelä-Pohjanmaan musiikkiperinteelle rakentuvat viisi kokoelmaa (Ilmajoelta, Jalasjärveltä, Härmästä, Alavudelta ja Lapualta), sitten kaikkein laajin, 532-sivuinen »Kymenlaakson laulukirja» (1981) ja viimeksi (1984) kokoelma »Kansanlauluja lapsille

ja nuorisolle». Monissa artikkeleissa hän on omien kenttäkeruidensa perusteella kuvailut paikallista musiikkiperinnettä ja — mikä on hänelle ominaista — sen esittäjiä. Laajimpia niistä ovat »Lapualaisesta kansanmusiikista» (Kyrönmaa VII, 1950), »Aloitukset ja purpuri veteliläisissä kansanhäissä» (Kyrönmaa IX, 1955), »Perhonjokilaakson suomalaispitäjien kansanmusiikki 1800-luvulla» (Kokkolan pitäjän yläosan historia, 1961), »Nurmon herännäisveisuus» (Nurmon kirja, 1974). Ne monet kansanmusiikin laulusävelmiä ja soittimia käsittelevät yleiskatsaukset, joita Ala-Könni on kirjoittanut eri kookoomateoksiin ja aikakauslehtiin, perustuvat myös vahvasti hänen omiin muistiinpanoihinsa ja kenttähavaintoihinsa. Merkkipäiväksi Kaustisen kansanmusiikki-instituutti julkaisi edustavan valikoiman Ala-Könnin artikkeleita nimellä »Suomen kansanmusiikki: tutkielmia neljältä vuosikymmeneltä» (199 sivua).

Hyvin luonteenomainen Ala-Könnin tutkimustavalle on hänen alun perin saksaksi (1956), myöhemmin suomeksi (1982) ilmestynyt suomalaisia polskatansseja käsittelevä väitöskirjansa. Tämä urauurtava teos ei rajoitu polskasävelmiin, vaan se on alaotsikkonsa mukaisesti laajaulotteinen etnomusikologinen tutkimus, jonka piiriin kuuluu myös polskatanssin miljöön ja levikin tarkastelu.

Useimmat kenttäkeruunsa Ala-Könni on tehnyt Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla sekä Kymenlaaksossa. Mutta kyllä hän on liikkunut näiden maakuntien ulkopuolellakin aina Savoja, Kainuuta ja Lappia sekä toisaalla Lounais-Suomea myöten. Sen jälkeen kun Ala-Könni vuonna 1965 muutti kokoelmineen Tampereelle, hän on yhdessä työryhmiensä kanssa paneutunut Tampereen kaupungin ja sen ympäristön perinteen tallentamiseen. Kautta koko pitkän aktiivin työ kautensa hän on pitänyt huolta siitäkin, että keruu kohdistuu myös maamme vähemmistöjen — suomenruotsalaisten, saamelaisten, tataarien ja mustalaisten — kulttuurien erilaisiin ilmenemiin.

Usein Ala-Könni on tutkimusmatkoillaan liikkunut yksin, ja luulenpa että juuri tämä muista — tutkijatovereistakin — riippumaton työtapa sopii hänen individualistiselle luonteenlaadulleen, sillä hän viihtyy parhaiten itsensä, työnsä ja haastateltaviensa kanssa. Mutta paljon Ala-Könni on ollut kentällä myös tutkimusryhmien mukana, useimmiten niiden johtajana. Aiemmin nuo ryhmät koostuivat ylioppilasosakuntien kotiseuduntutkijoista, myöhemmin enimmäkseen Tampereen yliopiston opiskelijoista ja kansanperinteen laitoksen työntekijöistä. Ryhmälleen Ala-Könni on ollut verraton opastaja ja tuki, hän kun tarkalleen tietää, mitä kentällä kerätään, miten haastateltavia käsitellään ja — mikä tärkeintä — kuinka hoidetaan tallennusten tekninen puoli, siis nauhoitus ja valokuvaus, siten että tulokset ovat niin hyvät kuin olot vain sallivat. Omalla ankaran määrätietoisella työtavallaan hän suutta sanatta on noussut ryhmänsä kunnioitetuksi esikuvaksi.

Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksen äänitemäärä nousee lähelle 14 000 tuntia. Se on maamme toiseksi suurin tieteellinen äänitearkisto; sen »edellä» on vain lähinnä kielitieteellisiä tarkoituksia palveleva Suomen kielen nauhoitearkisto, jossa nauhoja on n. 20 000 tuntia. Kansanperinteen laitoksen nauhoitteista huomattava osa on Ala-Könnin itsensä tekemiä. Paljolti ne liittyvät musiikkiin: soittoon mitä erilaisimmilla instrumenteilla — Teppo Revon paimenhuiluista Konsta Jylhän viuluun —, lauluun, soittajiin ja laulajiin sekä heidän elämänympäristöönsä. Mutta vallankin hänen myöhemmissä haastattelunauhoituksissaan on myös paljon muuta: henkistä perinnettä leikeistä tarinoihin ja uskomuksiin, paikallista tietoutta, kuten selvityksiä seudun yhdistysten toiminnasta, kouluista, kotiteollisuudesta, merkkihenkilöistä.

Kun Ala-Könnin ja hänen tutkimusryhmänsä haastattelut ovat yleensä tapahtuneet spontaanisti, niin ne ovat käypää ainesta myös puhekielen eri muotojen

tutkimukselle. Haastateltujen joukossa on paljon seudun vanhakantaista murretta puhuvia, mutta runsaasti — suhteellisesti runsaammin kuin Suomen kielen nauhoitearkiston kokoelmissa — myös seudulle muilta murrealueilta muuttaneita ihmisiä, joiden kielen muuntuminen on erittäin kiintoisa ilmiö, toistaiseksi kovin vähän tutkittu. Edellä sanomallani haluan tähdentää Ala-Könnin perustaman ja kaksi vuosikymmentä tehokkaasti johtaman kansanperinteen laitoksen suurta merkitystä myös suomen kielen tutkimukselle.

Ala-Könni ei ole rajoittanut kenttätöitään vain musiikki- ja haastattelunauhoituksiin. Esikuvallisena kenttätutkijana hän tallentaa myös kameroillaan vanhaa katoavaa kulttuuria ja uudempaakin elämänmenoa. Hän kuvaa haastatellut heidän puuhissaan ja omassa elämänympäristössään — sekä lisäksi kaikkea muuta kiintoisaa, mitä hänen tarkka silmänsä havaitsee. Erityisen merkittäviä ovat Ala-Könnin harrastamat miesten ja naisten käsityötekniikkaa käsittelevät valokuvasarjat. Hän ei ole mikä hyvänsä näppäilijä, hän hallitsee valokuvauksen vaikean taidon. Hänen kuvistaan saisi monia hienoja Suomen kansankulttuurin eri puolia esitteleviä näyttelyitä. Perin arvokkaan työn hän on tehnyt myös siinä, että hän on pelastanut vanhoja valokuvia sekä valokuvaamalla vanhoja kuvastoja että hankkimalla niitä lahjoituksina kansanperinteen laitokseen. Kaikkiaan 240 000 valokuvaa on kansanperinteen laitoksen kuvakokoelmassa. Se lienee suurin kansatieteellisten kuvien kokoelma koko maassa.

Ei ole paikallaan sanoa, että Erkki Ala-Könni olisi kenttätöissä ollut kaikkiruokainen, koska tuota ilmausta joku voisi pitää vähättelevänä. Sen sijaan sanonkin, että Ala-Könni on ollut kentällä monipuolinen. Hän on toiminut niin monella perinteentallennuksen lohkolla, etten tunne ketään hänen veroistaan. Yksi toiminnan puoli on vanhojen kansansoitteiden tallettaminen. Ala-Könnin kerää-

Katsauksia

mien soitinten kokoelma käsittää noin tuhat numeroa; niistä hän on suurimman osan (730 soitinta) lahjoittanut kansanperinteen laitokselle.

Soittimien lisäksi Erkki Ala-Könni on kulloisenkin työryhmänsä kanssa kerännyt paljon vanhoja esineitä, jotka käytöstä hylättyinä ovat vain odottaneet armeiliasta loppua. Hänen johdolla on arvokasta esineistöä saatu pelastetuksi museoihin etenkin Kymenlaaksossa ja Etelä-Pohjanmaalla. Onpa hän myös muutaman paikallismuseon todellinen perustaja ja rakentaja, ei vain syntysanojen lausuja. Hänen mieliajatuksiaan on ollut, että jokaisen kunnan kulttuurilaitoksiin pitää kuulua myös sellainen museo, joka pedagogisestikin hyvin järjestettynä ja hoidettuna elävöittäisi seudun kansankulttuuria kaikille, myös nuorisolle nousevalle.

Kenttätyön ja tutkimuksen ohella Ala-Könni on omalla jäljittelemättömällä tavallaan toiminut myös kansanmusiikin tunnetuksi tekemisen ja arvostamisen hyväksi. Sekä eri puolilla maata pidetyissä tilaisuuksissa että viestimissä hän on esitellyt kansanmusiikkiamme, aina havainnollisesti, itse keräämäänsä ainekseen tukeutuen ja hyvin persoonallisin äänenpainoin. Hän on pannut alulle ja ideoinut useita suosituiksi tulleita kansanmusiikkijuhlia. Niistä mainitsen vain kansainväliseenkin huomioon yltäneen Kaustisen kesän. Noin sadassa kansanmusiikkikilpailussa hän on toiminut palkintotuomarina. Alansa järjestöissä hän on tietenkin ollut keskeinen voima; mainitsen tässä vain sen, että hän oli pitkän kauden (1968—83) Suomen kansanmusiikkiliiton (aiempi nimi Suomen pelimanniyhdistys) puheenjohtajana. Muista järjestöistä hänelle kenties läheisin on ollut Kalevalaseura. Helsingissä asuessaan hän oli mm. Kalevalaseuran sihteerinä ja toimistonhoitajana, myöhemmin sen varapuheenjohtaja. Hän on tätä nykyä Kalevalaseuran ainoa kotimainen kunniajäsen.

Erkki Ala-Könnin yliopistoura alkoi verrattain myöhään, vuonna 1957, jolloin hänet nimitettiin Helsingin yliopiston

kansanmusiikintutkimuksen dosentiksi. Dosenttina toimiessaan hän oli professorilleen ja ystävälleen A. O. Väisäselle korvaamattomana apuna. Vuonna 1965 Ala-Könni siirtyi jo valtaviksi kasvaneineen koelmineen Tampereelle Yhteiskunnallisen korkeakoulun yhteyteen perustetun kansanperinteen laitoksen johtajaksi. Kun sitten v. 1974 Tampereen yliopistoon perustettiin kansanperinteen, erityisesti kansanmusiikin oppiaine, sen professoriksi kutsuttiin Erkki Ala-Könni. Siirryttyään tästä virasta eläkkeelle vuonna 1977 hän jatkoi kansanperinteen laitoksen johtajana aina 70-vuotispäiväänsä saakka.

Erkki Ala-Könnin elämäntyön runsaimmat tulokset ovat Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksessa. Hänen kokoelmissaan on suomalaisen musiikki-perinteen tutkimuksen perusaines, monin osin korvaamaton. Vuosien edetessä niiden merkitys vain kasvaa.

PERTTI VIRTARANTA